Dialogul cultural: o punte de legătură între identitatea națională şi alteritatea occidentală[1]

Cristina CIUNTUC (ANDRIUȚĂ)*

Key-words: *cultural identity*, *European idea*, *„the third discourse”*, *synchronization*, *cultural dialogue*

Societatea contemporană reprezintă, fără urmă de îndoială, o lume a schimbărilor şi a metamorfozelor celor mai diverse, un spațiu aflat în plină expansiune, redefinire şi reorganizare, stare de fapt ce poate fi analizată dintr-o triplă perspectivă: politico-istorică, social-economică şi culturală. Astfel, din propriul nostru unghi de percepție, noțiuni precum multiculturalitate sau interculturalitate capătă, în acest context, sensuri şi semnificații de o primă importanță. Civilizația europeană, aşa cum este astăzi reprezentată, nu mai poate constitui pilonul unic al devenirii umanității, valorile europocentrismului fiind dacă nu abolite, cel puțin transformate, schimbări profunde determinând o mişcare de deschidere şi de încorporare a noi şi noi atitudini ce pot fi considerate, pe o anume scară axiologică, mai puțin rigide, dar nu neapărat lipsite de însemnătate. Toată această acțiune de aşa-numită emancipare poate fi aşezată sub semnul postmodernității, „mai ales în ceea ce priveşte opoziția față de principiul autorității, opoziție care se extinde deopotrivă la raționalitatea utopică şi la iraționalitatea programatică” (Călinescu 2005: 300). În fapt, întregul proces şi fenomen al postmodernității are la bază distanțarea şi chiar negarea unui model anterior al culturii umanității, respectiv cel al modernității, considerat retrograd, epuizat şi incapabil de a corespunde noilor imperative ale societății actuale caracterizată nu prin omogenitate sau unitate, ci, dimpotrivă, prin diversitate, căci aceasta „ține de însăşi structura postmodernității, de multiplicitatea discursurilor, de pluralismul ei intrinsec” (Lefter 2004: 21). Într-o asemenea conjunctură complexă şi, uneori, chiar complicată, realitatea dialogului, văzut drept o posibilitate de realizare a comunicării între diferite structuri, culturi, organizații, devine mult mai stringentă şi imperioasă. Dintr-un anume punct de vedere, stadiul actual al societății poate corespunde idealului renascentist şi, ulterior romantic, al unei lumi fără granițe în care posibilitatea călătoriei să devină o realitate veritabilă. Dincolo de mulțimea de avantaje pe care o atare ipostază le presupune, se manifestă, în egală măsură şi o serie de riscuri ce nu pot fi eludate, ci doar estompate, deoarece într-o lume fără granițe cu greu îşi mai poate găsi locul ideea de

[1] Cercetările au fost finanțate din Fondul Social European de către Autoritatea de Management pentru Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007–2013 (proiect POSDRU/ CPP 107/ DMI 1.5/S/7834).

* Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi, România.

BDD-V2639 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:51 UTC)

națiune. Astfel, într-o atare perspectivă a lumii postmoderne, noțiuni precum identitate culturală ori specific național merită a fi supuse unor atente examene şi analize, reconfigurări şi nuanțări, discuții ce trebuie purtate cu mult calm şi perspectivă pentru a nu instiga fiorul național(ist) al diferitelor grupuri şi etnii. În realitate, un popor matur promovând o cultură de tip occidental, serioasă, originală nu ar trebui să îşi simtă amenințată identitatea socio-culturală şi chiar națională în cadrul noilor opțiuni şi alternative ale lumii contemporane. Esențial este fenomenul redefinirii identității culturale într-un nou context de manifestare şi, în nici un caz, abolirea acesteia, fapt care nici nu este dezirabil, dar nici realizabil. Autori dintre cei mai importanți subliniază, o dată în plus, rolul fundamental pe care structura mentală a indivizilor o exercită în cadrul mai elaboratelor procese socio-economice:

> O societate civilă înfloritoare depinde de obiceiurile, tradițiile şi etica unui popor – atribute ce nu se pot forma decât indirect, prin acțiune politică lucidă şi trebuie cultivate printr-o conştiință crescută a culturii şi respect față de aceasta. Această semnificație superioară a culturii trece dincolo de granițele națiunilor pentru a se extinde în câmpul economiei globale şi al ordinii internaționale (Fukuyama 1995: 6).

Aşadar, dialogul cultural se instituie drept o premisă fundamentală şi o constantă esențială în cadrul procesului extins, necesar şi de maximă importanță al devenirii lumii postmoderne, permițând o cât mai corectă contextualizare a multor aspecte divergente, favorizând atât fenomene ce țin de aria percepției culturale, cât şi modele care se află în strânsă corelație cu mecanismul cunoaşterii şi, în final, chiar al formării de sine a fiecărui individ.

Anticipând în bună măsură o serie dintre concepțiile noilor mişcări şi orientări ale spiritului uman contemporan, Adrian Marino este de părere că o atitudine înnoitoare referitoare la posibilitățile şi modalitățile de realizare a dialogului cultural ar trebui să se manifeste şi în cadrul spațiului românesc. Autorul, spirit deschis prin excelență, dublat însă cu fermitate de un acut şi perspicace simț critic, nu consideră, precum Samuel Huntington, că „ciocnirea civilizațiilor" va reprezenta un prilej de manifestare a noi conflicte, înscriindu-se în direcția diametral opusă, a autorului care crede că „rivalitatea rezultată din interacțiunea dintre diferite culturi poate adesea duce la o schimbare creatoare" (Fukuyama 1995: 7). Astfel, Marino consideră că vremea afirmării exclusiviste a ideii naționale a apus (o dată cu ea şi şansa oricăror posibilități de reactivare a mişcărilor de dreapta), promovând o nouă atitudine, mai corectă, care tinde să încline balanța în favoarea echilibrului, a sintezei, a conjugării diferitelor principii, opinii sau poziții. De fapt, ipoteza dialogului cultural pe care Marino încearcă să o instituie este, în esență, deschisă atât toleranței, dar, în egală măsură, şi spiritului critic. Ideile „europene" enunțate, uneori cu patos şi într-o manieră redundantă, de către criticul de idei român în toate jurnalele sale de călătorie şi nu numai, circumscriu aceeaşi sferă de interes precum valorile relative ale postmodernității, deşi, iar deosebirea este fundamentală, contextul ce le-a generat a fost unul diametral opus lumii contemporane postmoderne, respectiv acela al universului opresiv al epocii totalitare româneşti. Esențială pentru înțelegerea poziției lui Marino şi a atitudinii deschise şi comprehensive a acestuia față de problematica, deloc facilă, a dialogului cultural, o constituie substanța sa inerent-implicită de factură liberală şi faptului că în Adrian Marino s-a aflat dintotdeauna

BDD-V2639 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:51 UTC)

inserată o ipostază de călător şi o anumită fascinaţie a călătoriei. Lui Marino îi place să călătorească, descoperind în fiecare oraş noi şi noi valenţe ale spiritului european, multilingv şi pluricultural, fiind direct impresionat de orice elemente de actualitate sau originalitate ce i se oferă spre dezvăluire căci, în viziunea sa, „orice călătorie presupune o hermeneutică specială, fiindcă orice ţară cere o interpretare, o formă personală de exegeză" (Marino 2003: 30). Mai mult decât atât, autorul nu este, precum restul societăţii culturale româneşti, tributar mitului Franţei, mai exact al Parisului, încercând aceleaşi emoţii atât în faţa muzeelor şi a castelelor Franţei, cât şi în faţa unor picturi ale lui Bruegel admirate în Belgia sau în faţa interesantei arhitecturi olandeze, preţuind, în egală măsură, atât peisajul uman, cât şi pe cel natural din Finlanda ori Danemarca, pentru a nu uita mare pasiune dezvoltată de către acesta pentru civilizaţia Spaniei. Spiritul erudit, acribios, metodic, modelator al lui Marino resimte numai emoţie şi încântare (nu în sensul comercial al termenilor), tinde să se elibereze de sub presiunea atât a regimul, dar şi a propriei fiinţe:

> Cred că erudiţia prea apăsătoare constituie chiar o frână în călătoriile de tip explorator, de pătrundere în pulsaţia imediată a vieţii, în investigaţiile de ordin spiritual, psihologic şi vital, regimul oricărei călătorii inteligente inteligente (Marino 1995:15).

Astfel, Marino, concepe călătoria drept un mijloc de revitalizare, de recuperare, de redimensionare a propriei fiinţe, fiind, în primul rând, o modalitate de „evadare în lumea liberă", departe de regimul duplicitar şi torturant de la Bucureşti. De aceea, după cum bine observă un exeget al lui Marino, „supratema acestor confesiuni, deopotrivă descriptive şi analitice, nu o constituie cultura, ci libertatea. Libertatea ca stare de spirit" (Constantin M. Popa, în prefaţă la Marino 1995: 5). În acest context, al diversităţii, al libertăţii, parţiale de opinie, dar totale de gândire, dar şi al obiectivării faţă de realităţile româneşti, vorbeşte autorul despre necesitatea sincronizării culturii autohtone cu premisele de manifestare occidentale, proces sintetizat sub formula fericită a ceea s-a numit „a aduce Europa acasă: un nou program cultural" (Marino 2005: 81). Această sintagmă metaforică plină de o serie întreagă de implicaţii considerăm că circumscrie, în primul rând, acest proces dialectic, de comunicare şi de relaţionare, realizat între valorile autentic româneşti (nu neapărat folclorice) şi ideile-forţă, conceptele de bază ale lumii occidentale culturale. Acţiunea puternic militantă pe care Adrian Marino se simte obligat să o profeseze are în vedere tocmai realizarea acestui ideal, exprimat într-o manieră metaforică, dar actualizabil doar la un nivel eminamente pragmatic, situaţie devenită cu atât mai stringentă cu cât în cadrul procesului de comunicare dintre valorile europene şi cele autohtone a intervenit un decalaj de aproape o jumătate de secol de epocă totalitară. Astfel, Marino insistă asupra faptului că „revenirea în Europa" a României trebuie înţeleasă nu sub semnul unei reforme iniţiale, marcă exclusivă a unor lideri de opinii postdecembrişti, ci drept o formă de reluare şi reînnodare a unor atitudini, poziţii şi comportamente ce s-au manifestat şi în trecut.

BDD-V2639 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:51 UTC)

> România, țară europeană, în sensul plin, geografic şi cultural al cuvântului, n-a ieşit şi n-a plecat niciodată din Europa. După 1989, ea reînnoadă doar un fir şi îşi regăseşte, în mod salutar, tradiția istorică (Marino 1996: p. 7)[2].

Această tradiție istorică despre care vorbeşte autorul, a spiritului de emulație, uneori chiar de imitație, dar realizat întotdeauna cu mult entuziasm, elan, efervescență, din dorința pură a progresului, a înaintării din treaptă-n treaptă pe scara devenirii, este conotată de autor la modul pozitiv şi plasată la începutul secolului al XVIII-lea în toate cele trei țări române, având strânsă legătură cu resorturile mişcării iluministe occidentale. Pentru reprezentanții Şcolii Ardelene, cât şi pentru ceilalți iluminişti români (Chesarie Râmniceanul, Leon Gheuca, Dinicu şi Iordache Golescu, C. Diaconovici-Loga, Gheorghe Lazăr) „Europa nu constituia în mod esențial o noțiune geografică sau geopolitică, ci una culturală, un pol spiritual" (Marino 2006: 15). Ulterior, reforma inițiată de către iluminiştii români (în descendența cărora pare a se aşeza şi Marino) va fi continuată de către scriitorii militanți paşoptişti şi, pe undeva, chiar de criticismul junimist, după cum afirmă acelaşi Marino, deoarece „junimiştii conservatori nu erau, de fapt, decât tot spirite liberale, dar mult mai moderate şi prudente" (Marino 2003: 19). Totuşi, mai mult decât adeptul lui Titu Maiorescu, Adrian Marino se arată a fi, mai degrabă, succesorul lui Eugen Lovinescu, nutrind aceleaşi preocupări ca şi acesta referitoare la necesitățile stringente ale sincronizării şi ale importului de forme, deoarece „continuitatea şi practica timp de generații şi chiar epoci istorice, a «formelor» pot crea mentalități, deprinderi sociale, reflexe şi moravuri stabile" (Marino 2006: 22). Această opinie „liberală" a lui Marino nu trebuia să-i aducă acuza de epigonism sau de imitație facilă ori inautentică, deoarece, spiritul său vigilent, dublat întotdeauna în surdină de acel perspicace simț critic, nu permite manifestarea niciunei atitudini de subordonare necondiționată în fața valorilor ori valențelor occidentale, postulând, dimpotrivă, necesitatea, dreptul şi obligația de a „transforma Europa într-o realitate locală şi modelată de «geniul locului»" (Marino 2006: 18). Mai mult decât această nevoie şi stare firească de independență cultural-politică, Marino, dezvoltă, la nivel programatic o întreagă teorie împotriva insubordonării, a obedienței spiritului autohton, reunită sub forma a ceea ce el însuşi a numit „complexul Dinicu Golescu" (Marino 2003: 5), după numele boierului şi cărturarului român, autor al primul jurnal ce descrie călătoria întreprinsă de către un român în Occident. Această formulă are în vedere enunțarea unei anumite stări de fapt, aproape intrinseci, pe care orice călător român cultivat şi avizat o resimte la contactul cu realitățile lumii cultural-sociale apusene, încercând un puternic sentiment de inferioritate, dublat de un puternic recul critic la adresa țării de proveniență. Marino nu neagă justețea unui astfel de sentiment sau manieră de raportare, pe care el însuşi le consideră, până la un punct, adecvate, ci încearcă o reorientare a traiectoriei şi a punctelor de vedere. Atitudinea sa, de eliberare de sub presiunea oricărui complex, devine cu mult mai

[2] De remarcat faptul că poziția lui Marino nu este singulară şi vom oferi spre exemplificare un singur citat aparținând istoricului Neagu Djuvara: „Sunt absolut convins că din tot Răsăritul european, românii sunt singurii care au adoptat civilizația occidentală cu pasiune. De îndată ce s-a putut fireşte, după 1830 când s-a reluat legătura şi s-a permis tinerilor să meargă să facă studii în Occident.[…] Din punct de vedere cultural, noi aparținem Europei Occidentale de cel puțin 150 de ani" (Djuvara 2003: 230–236).

BDD-V2639 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:51 UTC)

puternică în momentul în care observă faptul că acesta este „infuz în întreaga conştiinţă culturală română modernă" (Marino 2003: 5). Marino constată cu nemulţumire faptul că idealul de civilitate şi progres pe care îl doreşte pentru România şi complexul Dinicu Golescu reprezintă două realităţi ireconciliabile. De aceea, lansează tuturor invitaţia „de a aduce Europa acasă" prin propriile realizări, el însuşi lucrând cu asiduitate, rigoare şi o tenacitate îndârjită în vederea alcătuirii unei opere care să poată intra în dialog real cu principale creaţii culturale occidentale. În viziunea sa, cea mai însemnată oportunitate de depăşire a complexului o reprezintă o foarte subtilă şi matură, responsabilă, asumare a sa. Din perspectiva lui Adrian Marino trebuie să devenim perfect conştienţi de faptul că locul şi poziţia geografică ne condiţionează, direct sau indirect, ulterioara evoluţie şi să înţelegem faptul că deosebirea variabilă, firească, implicită înseamnă, în primul rând, diferenţiere, iar nu superioritate ori inferioritate *a priori* a unor culturi faţă de altele. Apoi, consecvent cu sine însuşi, autorul propune afirmarea aceluiaşi fenomen al emulaţiei stimulativ-creatoare, neuitând a adăuga, drept un coeficient constant al ecuaţiei noi – alteritate, necesitatea probării şi exteriorizarea aceluiaşi spirit critic, văzut drept o premisă de sine stătătoare în cadrul procesului de dobândire a independenţei spirituale în faţa modelelor uneori apăsătoare ale culturii europene. Totuşi, Marino nu descrie relaţia întâlnirii spaţiului european cu cel autohton în termenii unui conflict sau al unei dezrădăcinări, ci, sub semnul consensului, al dialogului reciproc, al eliberării de complexe şi al unei fericite dialectici manifestată între alteritate şi identitate. Astfel, se conturează, la începutul anilor '90 şi, parţial, la iniţiativa lui Sorin Antohi, realitatea „celui de-al treilea discurs" (Marino 2001: 49) privit drept o formă originală de manifestare a specificităţii noastre intelectual-culturale, fără a ne lăsa seduşi de dulceaţa unor teorii extremist-naţionaliste, dar şi fără a deveni colportorii cei mai asidui ai ideilor ce ne parvin din Occident. *Al treilea discurs* are în vedere menţinerea unei stări de echilibru atât la nivel ideatic, semantic, cât, mai ales, pragmatic, între necesitatea afirmării propriei noastre identităţi social-culturale şi nevoia sincronizării cu realităţile din Vest, încercând a menţine balanţa în poziţie de echilibru, a fi deschişi, dar nu fără limită, a importa forme, idei, concepte, dar nu fără discernământ. Sintagma întrebuinţată de către Marino pentru a descrie acest proces care implică o reorganizare la nivel cognitiv şi atitudinal, o bună capacitate de adaptabilitate, necesitatea cunoaşterii diferitelor medii cultural-editoriale şi posibilitatea integrării în cadrul lor, precum şi o adecvată competenţă lingvistică şi socială este aceea de „a fi român şi european în acelaşi timp" (Marino 2011: 51). Într-un atare context, se afirmă şi posibilitatea manifestării spiritului critic în sens bilateral, dinspre Europa spre noi, dar, la fel de firească, este, pentru Marino şi direcţia inversă, dinspre noi spre Europa. Criticul ideilor amendează cu vehemenţă starea „colonizatului cultural, a compilatorului, a discipolului etern" (Marino 2001: 54), a individului care, străin fiind de orice posibilitate creatoare, străbate mereu cărări deja bătătorite de alţii. De aceea, în măsura în care se poate vorbi despre autori şi scrieri ce se caracterizează printr-o doză apreciabilă de originalitate, Marino crede că se poate vorbi, deopotrivă, despre posibilitatea respectivilor autori de a emite şi observaţii critice la adresa realităţilor din Occident, eliberându-se de orice formă de servitute intelectuală. Marino încurajează, fără ezitări de nicio natură, tentativa unor români merituoşi de a aduce contribuţii proprii la unele dintre cele mai spinoase şi

BDD-V2639 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:51 UTC)

controversate aspecte ale lumii cultural-literare europene şi nu numai, promovând eliberarea de sub chingile oricărei supremaţii a oricărui tip de dogmatism occidental, deoarece şi noi „putem fi egali, competitivi, concurenţi în raport cu orice autor străin" (Marino 2001: 60). Autorul însuşi, în cadrul cărţilor sale de călătorie, realizează în suficiente contexte diferite observaţii critice, fie la adresa gradului de cultură al unor participanţi de dialog, fie la modalitatea defectuoasă de realizare a diferite colocvii, fie la adresa cutumelor editoriale, mergând până mai departe, la emiterea de observaţii critice referitoare la însăşi structura social-atitudinală a locuitorilor diverselor provincii pe care le-a vizitat, cum sunt afirmaţiile referitoare la capitala Franţei: „Parisul răspunde din plin unor necesităţi intelectuale. Din nefericire, el nu răspunde şi necesităţilor mele afective şi comunitare" (Marino 2003: 68). Mai mult, autorul nu consideră că tradiţia noastră culturală este lipsită de orice valoare, astfel încât nimic să nu poate fi recuperat, condamnându-ne la o stare de veşnic compilatori, ci, dimpotrivă, Marino îşi face aproape o profesiune de credinţă din a descoperi indici ai gândirii contemporane în cadrul scrierilor româneşti, încercând realizarea unei perspective de sinteză care să întrebuinţeze şi, la limită, să recupereze, deopotrivă, izvoarele şi sursele româneşti, cât şi pe cele străine: „Mi se pare inadmisibil ca să apără în România cărţi foarte inteligente, cultivate, documentate, fără o singură referinţă românească" (Marino 2006: 84). Nicăieri şi nicicând, Marino nu afirmă superioritatea unei culturi asupra alteia şi nici nu încearcă, în toate călătoriile sale în Franţa, Spania, Belgia, Elveţia, Olanda, Luxemburg, Danemarca, Finlanda, Germania, Portugalia, S.U.A. vreun complex de inferioritate, tratând totul ca pe o aventură intelectuală, drept şansa acumulării de experienţe inedite, autorul identificând oportunităţi, revelaţii cultural-artistice în toate spaţiile pe care le-a vizitat, spiritul său echilibrat, dar deschis, permiţându-i o raportare şi o asimilare a tuturor elementelor întâlnite, indiferent de gradul lor de opoziţie, apreciind, cu precădere, acele obiective care satisfac nu doar ochiul, ci mai ales spiritul critic, nevoia de inteligenţă, de cultură.

> Am plecat în Europa ca partener potenţial şi egal de dialog şi ca spectator avizat, cel puţin, în unele probleme. M-am simţit peste tot acasă în Europa, în mod spontan şi organic. Nicio înstrăinare (Marino 1993: 8).

Aceasta pare a fi atitudinea pe care Adrian Marino o recomandă tuturor intelectualilor români, autorul devenind adeptul unei poziţii adânc şi atent cumpănite, în acelaşi timp conştiente, dar şi realiste, prin care militează pentru eliberarea de complex printr-o abordare lucidă şi asumată, realizată dintr-o dublă ipostază, deopotrivă istorică şi culturală. Poziţia sa net antitotalitară, dar şi net anti-idealistă, care îl situează pe Marino la antipodul ideologic vehiculat de către Nae Ionescu ori Constantin Noica, nu reprezintă, însă, din partea autorului, o invitaţie pentru negarea virtuţilor propedeutice ale culturii (opţiunea vine totuşi din partea unui mare cărturar, posesor al unei biblioteci imense, pe care a studiat-o cu asiduitate), ci propune doar o mutare a accentului, o redimensionare a atitudinilor cultural-politice din perspectiva imperativelor pe care societatea postmodernă le presupune.

Personalitate eminamente pragmatică, spirit enciclopedist, Marino se arată adeptul exclusiv al necesităţii difuzării în ţară, dar, cu precădere, peste hotare, a producţiilor culturale de maximă importanţă. Deşi a fost o figură educată în spiritul

BDD-V2639 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:51 UTC)

epocii interbelice (împotriva clişeelor căreia întotdeauna s-a răzvrătit), autorul nu este adeptul ideii valorii absolute a creaţiilor, fie ele culturale sau literare. Având în vedere avântul impresionant pe care piaţa producţiilor culturale o înregistrează, dinamismul ei, gama laborioasă a strategiilor de marketing editorial pe care societate contemporană le promovează, labilitatea pe care canonul clasic al literaturii o înregistrează, opţiunea lui Marino, care milita pentru o valoarea relativă, de difuzare a creaţiilor culturale, sub determinantul că, mai ales în epoca contemporană, ceea ce nu este cunoscut este condamnat la inexistenţă, pare adecvată şi corectă. Cercetătorul francez contemporan Philippe Lane, amintea în studiul său *Periferia textului* despre faptul că o carte este prinsă într-o dublă reţea, o reţea de texte şi o reţea de agenţi în care intră autorul, editorul, critica, publicul. Această serie de agenţi nu limitează esteticul, dar, într-o oarecare măsură, dirijează traiectoria receptării literare a acestuia. Astfel, din perspectiva lui Marino, este lesne de înţeles faptul că izolaţionismul de oricare natură, starea de expectativă, aroganţa naţionalistă, nu sunt atitudini de dorit, ci, dimpotrivă, trăsături ale culturii româneşti de care autorul se dezice în totalitate. Marino militează pentru circulaţia ideilor, pentru libertate de spirit şi de gândire. Chiar şi un discipol direct al lui Constantin Noica precum G. Liiceanu, el însuşi director al unei puternice edituri de pe piaţa românească de specialitate, nu poate ignora ori dezaproba ideile vehiculate în repetate rânduri de Adrian Marino. Astfel, directorul editurii Humanitas vorbeşte despre ceea ce el a numit „Kulturbetrib" (Liiceanu 2008: 89), respectiv despre inversarea raportului dintre public şi privat, procedeu încorporând întreaga acţiune paraculturală (dar de o importanţă reală asupra fenomenului cultural în sine), editorială, de răspândire, de difuzare, de intrare în marele circuit al pieţii literare a creaţiilor artistice. Liiceanu însuşi este de acord cu ideea potrivit căreia o operă care nu are vizibilitate nu se va bucura, fatalmente, nici de o receptare favorită din partea publicului, specialist sau nu. Ideile cu adevărat preţioase, vehiculate în cărţi de maximă importanţă şi pregnanţă ştiinţifică trebuie să se bucure de o promovare pe măsură, mai ales în epoca contemporană, în care cartea este apreciată drept un bun cultural, căruia i se aplică toate trăsăturile şi caracteristicile bunurilor economice, fiind, în acest sens, necesară o foarte bună, adecvată strategie de marketing, în vederea obţinerii unor efecte de piaţă favorabile. Militând pentru constituirea unei pieţe culturale puternice în România, Adrian Marino are în vedere, în primul rând, propulsarea producţiilor româneşti în spaţiul editorial şi cultural european, cel puţin, dacă nu şi trans-european, prin realizarea de traduceri temeinice, dorind răspândirea ideilor autohtone în spaţiul occidental, dobândind astfel mult invocata vizibilitate, o faţă al cărei revers este întotdeauna ieşirea din starea de provizorat, de marginalizare, de aproximaţie. Şi, ca de fiecare dată, autorul descoperă în mediul cultural autohton, exemple de autori care, încă de la sfârşitul secolului al XIX-lea au început lupta cu acest mecanism aproape nemilos al difuzării literar-cultural, publicând fie direct în limbi străine, fie încercând să asimileze standardele a două medii culturale diferite. Această listă este începută, în mod evident de Alexandru Macedonski, cel dintâi care a avut, în literatura română, conştiinţa importanţei valorii de circulaţie, urmat fiind de Tristan Tzara, Panait Istrate sau Constantin Brâncuşi. Pentru fiecare dintre aceşti autori, ca şi pentru Marino, de altfel, problema identităţii naţionale a fost întotdeauna configurată sub forma unui binom, a unei bipolarităţi care instituie şi

BDD-V2639 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:51 UTC)

implică întotdeauna un proces de comunicare între elementul tradițional, adesea autarhic şi nevoia îmbinării acestuia cu elementul diversității şi al pluralității. De fapt, toți autorii menționați mai sus au fost nişte pasionați călători, de fiecare dată, identitatea definindu-se mai adecvat şi mai percutant atunci, când, în mod firesc, interacționează cu alteritatea. Ceea ce propune şi lansează Marino este, de fapt, o paradigmă demistificatoare, dar nu antinațională, a procesului devenirii româneşti într-un context multicultural şi globalizant pe care nu îl resimte drept o barieră ori o amenințare, atâta timp cât de veghe se vor afla puterea rațiunii şi nelipsitul spirit critic.

> În pragul unui nou mileniu şi în mijlocul unui proces de globalizare rapid şi atotputernic, marea miză a civilizației rezidă tocmai în capacitatea noastră de a negocia contrariile […], fără a cădea în capcana unui universalism arogant sau a unui relativism izolaționist şi anarhizant (Cornea 2008: 316).

Aceeaşi miză a fost, cu vehemență aproape, teoretizată şi de către Adrian Marino în tentativa de a elibera cultura română de orice complexe fie de inferioritate, fie de superioritate şi de a o înscriere într-o traiectorie normală a dialogului, a conversației, a comunicării, a tuturor modalităților esențiale de înțelegere şi conviețuire socială, culturală, chiar politică. Într-un anume fel, dialogul cultural sau dialogul culturilor reprezintă o constantă şi o realitate inerentă a turismului intelectul precum cel practicat de către Marino, totul nefiind, de fapt, decât o formă de adaptare, de interiorizare, de empatie şi de dialog superior realizat între propria natură şi a celui de lângă tine. Chiar dacă în jurnalele sale, oamenii pălesc în fața muzeelor, bibliotecilor, a aspectelor culturale în genere, dincolo de aceste inerente contextualizări personale, importantă rămâne funcția şi valoarea în sine a principiului dialogului cultural, conceput drept o realitate autonomă, o necesitate şi o cale de progres pentru mediul cultural autohton.

Bibliografie

*** *Nostalgia Europei. Volum în onoarea lui Alexandru Paleologu*, volum îngrijit de Cristian Bădiliță în colaborare cu Tudorel Urian, Iaşi, Editura Polirom, 2003.

*

Călinescu 2005: Matei Călinescu, *Cinci fețe ale modernității. Modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*, ediția a II-a, revăzută şi adăugită, traducere din engleză de Tatiana Pătrulescu şi Radu Țurcanu, traducerea textelor din „Addenda" de Mona Antohi, postfață de Mircea Martin, Iaşi, Editura Polirom.

Cornea 2008: Paul Cornea, *Delimitări şi ipoteze. Comunicări şi eseuri de teorie literară şi studii culturale*, Iaşi, Editura Polirom.

Fukuyama 1995: Francis Fukuyama, *Încredere. Virtuțile sociale şi crearea prosperității*, traducere din limba engleză de Marius Conceatu, Filipeştii de Târg, Prahova, Editura Antet.

Lefter 2004: Ion Bogdan Lefter, *Despre identitate. Temele postmodernității*, Piteşti, Editura Paralela 45.

Marino 1993: Adrian Marino, *Evadări în lumea liberă*, Iaşi, Editura Institutul European.

Marino 1995: Adrian Marino, *¡Olé! Espagña. Jurnal spaniol*, cu un cuvânt introductiv de Constantin M. Popa şi o postfață a autorului, Craiova, Editura Aius PrintEd.

Marino 1996: Adrian Marino, *Revenire în Europa. Idei şi controverse româneşti 1990-1995*, antologie şi prefață de Adrian Marino, Craiova, Editura Aius PrintEd.

BDD-V2639 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:51 UTC)

Marino 2001: Adrian Marino, *Al treilea discurs. Cultura, politică şi ideologie în România. Adrian Marino în dialog cu Sorin Antohi*, Iaşi, Editura Polirom.
Marino 2003: Adrian Marino, *Carnete europene. Însemnarea călătoriii mele făcute în anii 1967–1975*, ediția a II-a, cu un post-scriptum al autorului, Bucureşti, Editura Noul Orfeu.
Marino 2005: Adrian Marino*, Pentru Europa. Integrarea României. Aspecte ideologice şi culturale*, ediția a II-a revăzută şi întregită, cu un post-scriptum al autorului, cuvânt înainte de Silviu Lupescu, Iaşi, Editura Polirom.
Marino 2006: Adrian Marino, *Descoperirea Europei*, prefață de Constantin M. Popa, Craiova, Editura Aius PrintEd.

The Cultural Dialogue: a Bridge between National Identity and Western Alterity

The contemporary history cannot be reduced to the history of several European nations, because the socio-political, economic and cultural structure of the world registered major metamorphoses in its last decades. Anticipating this change, which characterizes the entire becoming process of the modern world, the Romanian scholar Adrian Marino believes that a new attitude concerning the idea of cultural dialogue should be manifesting itself in the Romanian space. Adrian Marino, a spirit which is familiar with the European values, an individual who, visiting the European continent, has discovered in each episode of travelling, a new opportunity for intellectual knowledge. In this context of diversity, the author speaks about the necessity of synchronizing the local culture with the western values, this complex process being synthesized by using the metaphorical expression "bringing the Europe home". Thus, an illuminist spirit by excellence, Marino does not describe the relationship of the encounter between the European and the autochthonous spirit in terms of a conflict, but in terms of consensus, mutual dialogue, liberation by any complex (representative being the Dinicu Golescu complex) and a harmonious dialectics manifested between alterity and identity.

BDD-V2639 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:51:51 UTC)